

TAITAJAT:

HOPEA- JA KULTA-
SEPÄT

Kuvassa on suullisen tiedon
mukaan Kantolan
kultasepänliikkeen
henkilökuntaa.
K.H.Renlundin museo.

“

KULTA JA HOPEA OVAT YLIMUISTOISISTA
AJOISTA ASTI ASKARRUTTANEET IHMISTEN
MIELIKUVITUSTA JA USEIN RATKaisevasti vaikuttaneet
niin valtakuntien kuin yksityisten kohtaloihin.

KULTA ON OLLUT JA ON EDELLEEN
ihmisen kallisarvoisinta omaisuutta ja samalla
muun omaisuuden arvomitta, mutta sen arvon
korkeuden vuoksi on sitä yleensä
käytetty ainoastaan pienempiin
ihmisen ruumista kaunistaviin koruesineisiin,
jota vastoin hopea, vaikka silläkin on
verraten korkea arvo, ei kuitenkaan ole
niin kallista, ettei sitä olisi voitu käyttää
suurempiin koruesineihin ja pöytäkalustoihin.

”

KOKKOLALAISIA HOPEA- JA KULTASEPPIÄ

Kaupungin perustamisen aikoihin kultasepillä ei ollut omaa ammattikuntalaitosta Kokkolassa, vaan he saivat kirjansa pääsääntöisesti joko Turusta tai Vaasasta. Kultaseppien elannon saanti ei ollut 1600- ja 1700-luvuilla helppoa ja moni heistä ajautui velkoihin.

Simon Jonsson toimi Kokkolassa kultaseppänä vuosina 1660–1666. Hän kävi kultasepän opissa Tammisaarella Hans Meijerin ja Augustus Weidemanin luona ja oli mestarinkisällinä Vaasassa 1658.

Hän osti vuonna 1660 tontin Kokkolasta, mutta joutui sen myymään, sillä oli ajautunut velkoihin. Vuonna 1664 hänet mainitaan tuomiokirjoissa, sillä hän sekaantui Henrik Puroisen ja Karin Kangarin keskinäiseen tappeluun. Puroinen joutui korvaamaan kultasepälle rikkoutuneista ikkunoista korvausta. Simon Jonsson mainitaan lisäksi vielä kahinassa, johon joutui kultaseppä Johan Erikssonin kanssa Bastuholmenissa.

Miehet olivat nautiskelleet olutta. Kun olut oli loppunut, Simon alkoi uhkailla Johania ja veti häntä hiuksista sekä piiskasi häntä ohuella vitsalla. Johan pääsi pakenemaan sillä aikaa kun Simon oli alkanut etsiä vahvempaa vitsaa. Asiaa käsiteltiin oikeudessa ja seurauksena Simon joutui kaupungin putkaan ”yöaikaisesta katurettelöinnistä”.

Jacob Corander (-1740) syntyi Kokkolassa ja pääsi Vaasaan kisällin oppiin Johan Rothille. Asuttuaan kolme vuotta Kokkolassa hän anoi verovapautta selvitäkseen taloudellisesti, ja saikin sen kuudeksi vuodeksi. Vuonna 1732 hän anoi porvarioikeuksia pojalleen Marcus Coranderille (1708–), joka oli opiskellut kultasepän ammattia viiden vuoden ajan. Kun Jacob oli riittävän ajan hyvittänyt verovelkansa kaupungille, sai hänen poikansa oikeudet toimia kultaseppänä kaupungissa.

Göteborgissa syntyneen **Berndt Edgrénin** (1735–1822) vaikutusta kultasepän oppien edistämiseksi alueella voidaan pitää merkittävänä, sillä hänen opissaan oli paljon oppipoikia ja kisällejä. Edgrén sai mestarinkirjansa Tukholman ammattikunnasta. Hän sai oikeudet kaupankäyntiin vuonna 1776. Edgrén oli naimisissa Anders Chydeniuksen sisaren, Katarinan kanssa.

Edgrénin valmistama hopeinen kakkulapio 1700-luvun jälkipuoliskolta. Kuva Tyra Borgin kirjasta Guld- och silversmeder i Finland.

Edgrénin valmistama hopeinen pikari vuodelta 1767, Kansallisgallerian kokoelmissa. Kuva: Kansallisgalleria.

Henrik Lassander (1749–1818)

oli kultasepän opissa Simon J. Andrömillä Vaasassa vuosina 1764–1768 ja sen jälkeen kolme vuotta Anders Tidströmin luona niin ikään Vaasassa. 1771 hän sai kisällin oikeudet ja työskenteli muutaman vuoden Berndt Edgrénin luona. Vuonna 1776 hän sai Kokkolan maistraatilta oikeuden harjoittaa kultasepän ammattia kaupungissa. Hän kuului Turun ammattikuntaan.

Lassanderilla oli ainoastaan yksi oppipoika ja hän lopetti toimintansa 1783, jonka jälkeen hänet mainitaan merimiehenä.

HL H: Lassander

Henrik Lassanderin 1778 valmistama hopeinen pikari, kuva Turun museokeskus, CC BY-ND 4.0, ja Henrik Lassanderin leimoja. Kuva: Tyra Borgin kirjasta Guld- och silversmeder i Finland.

CHORIN

Michel Chorinin valmistama hopeinen kahvikannu vuodelta 1783 ja hänen käyttämiään leimoja. Kuvat Tyra Borgin kirjasta Guld- och silversmeder i Finland.

Michel Chorin (1753–1819) sai oppinsa kultaseppä Berndt Edgrénin luona ja valmistui kisälliksi 1774. Hän sai porvarin-oikeudet Kokkolassa vuonna 1779 ja mestarinkirjan Vaasan ammattikunnalta 1783 tehtyään kahvikannun näyttönään. 1793 hänet valittiin kaupungin raatimieheksi, missä toimessa hän oli 26 vuoden ajan, kunnes erosi tehtävästä sairastuttuaan. Käsiyöläismestarin valitseminen raatimieheksi oli tuolloin harvinaista. Vuonna 1808 Suomen sodan aikana Chorinin tehtävänä oli järjestää kaupungille määrätty venäläisten sotilaiden majoitusvelvollisuus, mikä herätti kaupunkilaisissa paheksuntaa.

Venäläisten lähdettyä Chorinin vastuulla oli järjestää ruotsalaisten joukkojen 643 haavoittuneelle sairaanhoito, kunnes vuorostaan venäläiset tulivat haavoittuneidensa kanssa. Haavoittuneiden hoito verottii mm. kaupunkilaisten ruokavarastoja, mutta Chorin selvitti asiat niin mallikkaasti, ettei maistraatti suostunut hänen eronpyyntöönsä. Kun hän sitten viimein sai eron tehtävästä, maistraatin pöytäkirjaan kirjattiin kiitos hänen innokkuudestaan, oikeudenmukaisuudestaan ja työteliäisyydestään.

Vuoteen 1802 saakka hänellä oli yksi oppipoika, ja sen jälkeen kaksi. 1811 hän oli velkaa neljännesvuosirahat vuosilta 1804–1810.

Michel Chorinin valmistama hopeapikari vuodelta 1802 ja hopealusikka vuodelta 1783. K.H.Renlundin museo

Johan Niclas Chorin (1797–1871) oli Michel Chorinin veljenpoika. Hän oli setänsä oppipoikana vuosina 1812–1816, kisällinä ja Michelin leskellä töissä vuoteen 1821 saakka. Porvarinoikeuksia hän anoi vuonna 1821, mutta maistraatti edellytti häneltä mestarin näytön. Hän teki näytön 1822 Mathias Martinin verstaassa, jossa valmisti kaksi hopeavaasia. Vuonna 1828 hän sai Vaasan ammattikunnan mestarikirjeen ja 1830 hän vannoi porvarinvalan. Hänellä oli koko ajan kaksi oppipoikaa aina vuoteen 1868 saakka.

Kultainen sormustin, valmistaja J.N. Chorin. Kuva: Turun museokeskus. Finna, CC BY-ND 4.0

Vuodelta 1842 peräisin oleva messukasukka, jonka hopealaatassa on J.N. Chorinin leima.

Chorin osallistui myös Halkokarin kahakkaan. Hän toimi mm. pikalähettinä, kun englantilaisten maihinnousun uhatessa oli saatava nopeasti apua Vaasasta. Chorin palkittiin hopeisella muistorahalla.

Johan Niclas Chorinin käyttämiä leimoja. Tyra Borgin kirjasta Guld- och silver-smeder i Finland.

Johan Vilhelm (Jussi) Kantola

(1882–1943) suoritti kultasepän ammattiopin Vaasassa ja kisälliksi hän valmistui Koskiniemellä. Hän työskenteli Kultaseppä Oy:ssä Turussa, ja sinä aikana kävi stipendimatkalla Ruotsissa. Oman liiketoimintansa hän aloitti vuonna 1909 ostamalla liikkeen Udestakaarlepyystä, mutta siirsi toiminnan Kokkolaan vuonna 1912. Jussi Kantola otti aktiivisesti osaa Kokkolassa mm. sosiaalidemokraattiseen työväenliikkeeseen, ja hän kuului kaupunginvaltuustoon vuosina 1919–1934.

Isokatu 10. Museoviraston historian kuvakokoelma. CC BY 4.0

Kaupunginhallituksen jäsenenä hän toimi vuosina 1930–1935. Hän oli aktiivinen vaikuttaja Kokkolan Yleisen Ammattilaiskoulun perustamisessa ja oli sen johtokunnan monivuotinen puheenjohtaja. Vuosina 1928–1935 hän oli Käsiyö- ja Tehdasyhdistyksen puheenjohtajana. Kantola joutui luovuttamaan liikkeensä terveyssyistä 1930-luvun puolivälissä.

HEI! ❁ HEI!
KESKI-POHJALAISET!

Kultaseppä Kokkolassa
Kantola on kätevä,
Kihlat kauniit kestävimät
Koputtelee käteenne
Kaiverrukset, Kaisat, Kallet
Sormuksihin sovittaa.

Kiilto-kalut kaikenlaiset
Halvalla ken haluaa
Kantolalta Kokkolassa
Kysyä — ostaa
Kannattaa.

Vaikea ei löytää liene Isonkadun 7:mää
Asemalta astuessa suoraan suurta katua
Vasemmalla näätte nimen —
Kultaseppä KANTOLA.

Kokkola-lehti 19.4.1913

Om Ni alltid köper förlovnings-, vigsel- och minnesringar till brudgåva m. m., m. m. från
Guldsmed J. W. Kantola
i Gamlakarleby

så behöver Ni aldrig ångra er.
Alla slags beställningar och reparationer utföras omsorgsfullt och till billigt pris.
Guld och silver köpes.

Högaktningsfullt
J. W. Kantola.

Sanomalehti Österbottningen 3.5.1913

Unto Ensio Kantola (1914–1978)

otti isänsä sairastuttua hoitaakseen kultaseppäliikkeen toiminnan yhdessä äitinsä kanssa. Vuonna 1954 koko liiketoiminta siirtyi hänen vastuulleen ja hän hoiti sitä vuoteen 1974 yhdessä vaimonsa kanssa. Unto Kantola kuului Suomen Kultaseppien Liiton hallitukseen ja osallistui säännöllisesti liiton järjestölehden toimittamiseen. Lisäksi hän oli Käsiyöläisten- ja pienteollisuusliiton valtuustossa sekä sen paikallisosaston, Kokkolan Käsiyö- ja Tehdas-yhdistyksen kunniapuheenjohtaja.

Unto Kantola hoiti paljon erilaisia luottamustehtäviä. Hän harrasti politiikkaa Kokkolan työväenyhdistyksessä, urheilua Kokkolan Jymyssä, teatteria Kokkolan Työväen Näyttämöllä sekä musiikkia työväenyhdistyksen soittokunnassa. Hän hoiti osassa näitä vastuullisia tehtäviä johtokunnissa.

Kaupunginvaltuustoon Kantola kuului 1946–1956 sekä 1958–1959. Kaupunginhallituksessa hän oli 1951–1952 ja 1957. Muita kunnallisia luottamustehtäviä hänellä oli nuorisotyö-, kirjasto-, museo-, teatteri- ja taksoituslautakunnassa. Hän kuului myös kirkkovaltuustoon.

Saksalaista syntyperää ollut **Herman Wist** (1883–1963) syntyi Pietarissa, jonne hän perusti hopeasepäntehtaan. Wistillä oli huvila Uudenkirkon Kaipialassa ja Venäjän vallankumouksen jälkeen hän siirsi yrityksensä Kaipialaan. Hän avioitui volgansaksalaisen Helena Winzigin kanssa ja perheeseen syntyi kaksi poikaa. Herman Wististä tuli Kaipialassa huomattava liikemies ja työllistäjä. Ennen talvisotaa hänen palveluksessaan työskenteli 30–40 henkilöä, joista osa oli kulta- ja hopeaseppiä ja kiillottajia, osa toimisto- ja apuhenkilökuntaa. Wistin tehtaassa valmistettuja hopeisia ruokailuvälineitä toimitettiin kultasepänliikkeisiin eri puolille Suomea.

Talvisodan alkaessa Uusikirkko evakuoitiin nopeasti ja suurin osa Wistin tehtaan hopeista, noin 50 kiloa, kätettiin Wistin talon läheisyyteen. Kirkonkirjojen mukaan Wist muutti 1947 leskenä Kokkolaan sisarensa Olgan kanssa. Todennäköisesti hän kuitenkin tuli Kokkolaan hetimmiten talvisodan puhjettua. Myös muutamia hänen työntekijöitään muutti Kokkolaan. Kokkolassa Wist jatkoi kulta- ja hopeasepän tuotantoa tukkuliiketoimintana. Verstaan toimitilat olivat aluksi Närvilässä. Herman itse kulki myymässä tuotteitaan. Wist lopetti liiketoiminnan, koska yritykselle ei löytynyt jatkajaa, ja muutti Helsinkiin 1956 .

Wistin entiset työntekijät ovat muistelleet häntä lämminhenkisenä ja hyväntahtoisena ihmisenä.

Kultaseppä Herman Wistin työntekijöitä Kaipialassa vanhan verstaan edustalla. Herman Wist istumassa etualalla. Kuva (kopio) K.H.Renlundin museo.

Herman Wistin tarinaan liittyy kirjaksi ja elokuvaksikin tehty Herman Wistin nuoremman pojan, Eugenin seikkailu. Esa Anttalan kirjan ”Hopeaa rajan takaa” pohjalta Mikko Niskanen ohjasi samannimisen elokuvan. Välikirjauhan aikana kesäkuussa 1941 Eugen Wist johti kolmimiehistä partiota joka lähti hakemaan kätkeytyjä hopeita takaisin Suomeen. Siviiliasussa liikkuneessa partiossa, jonka virallinen tehtävä oli sotilastiedustelu, olivat mukana kersantti Urpo Lempiäinen (Anttala) ja vänrikki Toivo Paavilainen. Partio ylitti rajan Nuijamaalla 4. kesäkuuta 1941, pääsi onnistuneesti Uudellekirkolle ja palasi hopeat mukanaan takaisin Suomeen 16. kesäkuuta. Hopeiden avulla Herman Wistin tehdas saattoi jatkaa toimintaansa Kokkolassa.

Kokkolassa on toiminut myös esimerkiksi Niemen ja Prestin kultasepänliikkeet.

*OSKARI NIEMEN KULTA-
SEPÄNLIIKE.*

Suomen Kultaseppä Oy:llä Turussa herra Niemi uransa aloitti, josta siirtyi kultaseppämestari Björkmanin liikkeeseen Pietarsaaren. Kun Osk. Niemen veli 1908 perusti liikkeen Kokkolaan, muutti nuorempi veli myöskin työskentelemään veljensä liikkeeseen. Mutta pitkäaikaiseksi ei veljesten yhteistyöskentely tullut, sillä veli kuoli 1919. Liike siirtyi nyt nuoremmalle veljelle, Oskarille ja on hän sitä nyt jo yli 10 vuotta hoitanut taidolla ja suurella huolella. Pienestä alusta on vuosien kuluessa liike laajentui huomatuksi alallaan.

Herra Niemi on erikoisen ystävällisesti suhtautunut suureen yleisöön sekä myöskin työntekijöihinsä. Tätä viimeksimainittua todistaa sekin, että viime vuotena hän lahjoitti liikkeessään 10 vuotta palvelleille 2:lle apulaiselle kultakellot.

Kokkola-lehti 10.5.1930

“

STÄMPLINGEN AV GULD OCH SILVER
I GAMLA KARLEBY.

UNDER ÅR 1928 STÄMPLADES HÄR GULD OCH
SILVER I FÖLJANDE MÄNGDER:

GULD: GULDSMED O. NIEMI 5,955 GR.

J.W. KANTOLA 4,463 GR.

L. WUORINEN 2,732 GR.

SILVER: O. NIEMI 28,860 GR.

J.W.KANTOLA 14,070 GR.

L. WUORINEN 15,710 GR.

INALLES FÖRÄDLADES SÅLUNDA

13 KG. 149 GRAM GULD

OCH 58 KG 640 GRAM SILVER.

”

Sanomalehti Österbottningen 31.1.1929

Lähteet:

- Borg, Tyra 1935: Guld- och silversmeder i Finland
- Hantverkare i Gamlakarleby stad 1620–1910. Vi Neristassbor rf.
- K.H.Renlundin museo, tutkimusarkisto
- Kansallisgallerian internet-sivu:
<https://www.kansallisgalleria.fi/fi/object/383480>
- Kokkola-lehden numerot 19.4.1913, 10.5.1930, Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot
- Museoviraston historian kuvakokoelma:
https://www.kuvakokoelmat.fi/pictures/view/HK19730225_10
- Pulakka, Pentti (toim.) 1995: Keskipohjalaisia elämäkertoja
- Renqvist, Alvar Uusi Suomi-lehdessä 29.12.1935
- Sanomalehti Österbottningen 3.5.1913, 26.6.1923 ja 31.1.1929, Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot
- Sotapolku-internetsivu:
https://www.sotapolku.fi/henkilot/wist_eugen-konrad_1920-09-20_uusikirkko/
- Tammenlehvä-blogi:
<https://tammenlehva.fi/blogi/2019/05/06/luottamusta-ei-voi-ostaa-se-pitaa-ansaita/>
- Turun museokeskuksen kuvat Finnassa (CC BY-ND 4.0)
- Uusi Suomi -lehti 29.12.1935, Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot

Stor inbrottsstöld.

En ovanligt fräck inbrottsstöld har begåtts härstades någon av nätterna mot den 24 eller den 25 dennes uti guldsmeden J. V. Kantolas affär vid Storgatan.

Hr Kantola hade midsommaraftonen lämnat affären, sedan han stängt alla dörrar, och begivit sig till sitt i en annan del av staden belägna hem. Då han i går på morgonen infann sig till affären, fann han de dubbla dörrarna på gatsidan öppna och en del av en avbruten, främmande nyckel kvarsittande i innerdörrens lås. Vid inträdet i butiken fann han, att en mängd dyrbara pjäser blivit bortstulna, nämligen — såvitt hittills

Sanomalehti Österbottningen
26.6.1923